

Beretning for den arkæologiske
forundersøgelse af

MLF01891 Pensylvanien Varmeværk

Udført af Søren Jensen.

KOLOFON

Museets j.nr.: MLF001891

KUAS j.nr.: 17/00134

Stednavn: Pensylvanien Varmeværk

Stednr. 070611

Sb.nr.: 50

Sogn: Maribo Landsogn

Kommune: Lollands

Amt: Tidl. Maribo

MUSEUM LOLLAND-FALSTER

Frisegade 40 | 4800 Nykøbing F | Tlf. 54 84 44 00 | post@museumlollandfalster.dk | www.museumlollandfalster.dk

ABSTRACT

I anledning af udvidelse af varmeværk blev der den 13. februar 2017 foretaget en arkæologisk forundersøgelse på lokaliteten Pensylvanien Varmeværk. Herved fandtes spredte fortidige anlæg i en så forholdsvis ringe mængde, at der ikke indstilledes arealer til egentlig udgravning.

INDHOLD

KOLOFON	1
ABSTRACT	2
INDHOLD	3
UNDERSØGELSENS FORHISTORIE	4
ADMINISTRATIVE DATA	4
ØVRIGE DATA	4
TOPOGRAFI, TERRÆN OG UNDERGRUND	4
MÅLESYSTEM	5
UDGRAVNINGSMETODE	5
UNDERSØGELSENS RESULTATER	5
FREMTIDIGT ARBEJDE PÅ STEDET	6
MUD-UDTRÆK	7

UNDERSØGELSENS FORHISTORIE

I oktober 2016 kontaktes Museum Lolland-Falster af Maribo Fjernvarme ved Jacob Sten Petersen vedrørende arkivalsk kontrol af et område ved C.E. Christiansensvej i Maribo forud for opførelsen af et nyt varmeværk. Der udførtes en arkivalsk kontrol af arealet, hvorved det anbefalede at foretage en arkæologisk forundersøgelse. Et budget for den arkæologiske forundersøgelse indsendtes til godkendelse til Slots- og Kulturstyrelsen den 2. januar 2017. Efter Styrelsens og bygherres godkendelse af budgettet kunne forundersøgelsen påbegyndes, hvilket skete den 13. februar 2017.

ADMINISTRATIVE DATA

Undersøgelsen blev foretaget af Museum Lolland-Falster og bekostedes af bygherre, Maribo Fjernvarme.

Originaldokumentation opbevares på Museum Lolland-Falster.

Måledata opbevares på Museum Lolland-Falster. Fladedata er indmålt vha. GPS og foreligger i digitalt format (UTMS 32, Euref 89).

ØVRIGE DATA

Undersøgelsen blev påbegyndt og afsluttet den 13. februar 2017.

Udgravningen blev udført af Søren Jensen.

Opmåling blev foretaget af Søren Jensen. Udgravningsansvarlig var Anders Rasmussen.

Den anvendte maskine var på larvefødder og havde en 200 cm bred skovl. Maskinen blev ført af Tommy Madsen, LP Entreprenør, Maribo.

Bygherre var Maribo Fjernvarme. Kontaktperson var Jacob Sten Petersen, MOE A/S.

TOPOGRAFI, TERRÆN OG UNDERGRUND

Søgegrøfterne F2 og F3 løber på tværs af to små forhøjninger i landskabet, og søgegrøften F4 ligger på yderligere en lille forhøjning. Umiddelbart udenfor det undersøgte areal findes flere små og større forhøjninger.

Undergrunden består af let sandet ler og sandet ler. Farven varierer fra brungul til lysgul. Visse steder er undergrunden stenfyldt.

Muldlaget er 30-40 cm tykt.

MÅLESYSTEM

Alle søgegrøfter og anlæg blev opmålt ved hjælp af Trimble GPS. De digitale opmålingsdata blev efterfølgende konverteret til MapInfo via MapDigi.

UDGRAVNINGSMETODE

I første omgang blev det aftalt, at forundersøgelsen skulle foregå som en overvågning samtidig med entreprenørens afrømning af arealet. Bygherre valgte dog i stedet at få foretaget en forundersøgelse med gravning af søgegrøfter indenfor de arealer, der ville blive berørt ved udvidelsen.

Der gravedes i alt fire N-S-orienterede søgegrøfter indenfor arealet. Der gravedes to længere søgegrøfter (F2 og F3) indenfor et areal, hvor der skulle bygges en hal. Der gravedes en kort søgegrøft (F4) indenfor det areal, hvor der skulle bygges en tank.

Endelig observeredes der et par kogegruber indenfor et areal mod sydvest, hvor der samtidigt med forundersøgelsen foregik afrømning i forbindelse med anlæggelse af en vej. Det afrømmede område, indenfor hvilket der kunne observeres anlæg, opmålt som feltet F1.

De fundne anlæg blev nummereret fortløbende A1-A31. 10 anlæg udgjordes af moderne nedgravninger i form af dræn. Udvalgte anlæg blev snittet i hånden. De snittede anlægs profiler blev tegnet på tegnefolie i målestoksforholdet 1:20. Ved anlæggenes opmåling har anlæggenes, ud over et A-nummer, fået en tolkning som enten dræn, grube, kogegrube, stolpehul, eller naturfænomen. Såsom eksempelvis A1.DRAEN.

Der blev taget enkelte oversigtsfotos og fotos af anlæg i fladen. Fotos er benævnt F798-805.

Forundersøgelsens enlige tegning blev nummereret T1.

Anlægs-, tegnings- og fotolister samt beretningstekst blev udarbejdet i MUD, Museernes Udgravningsdata.

UNDERSØGELSENS RESULTATER

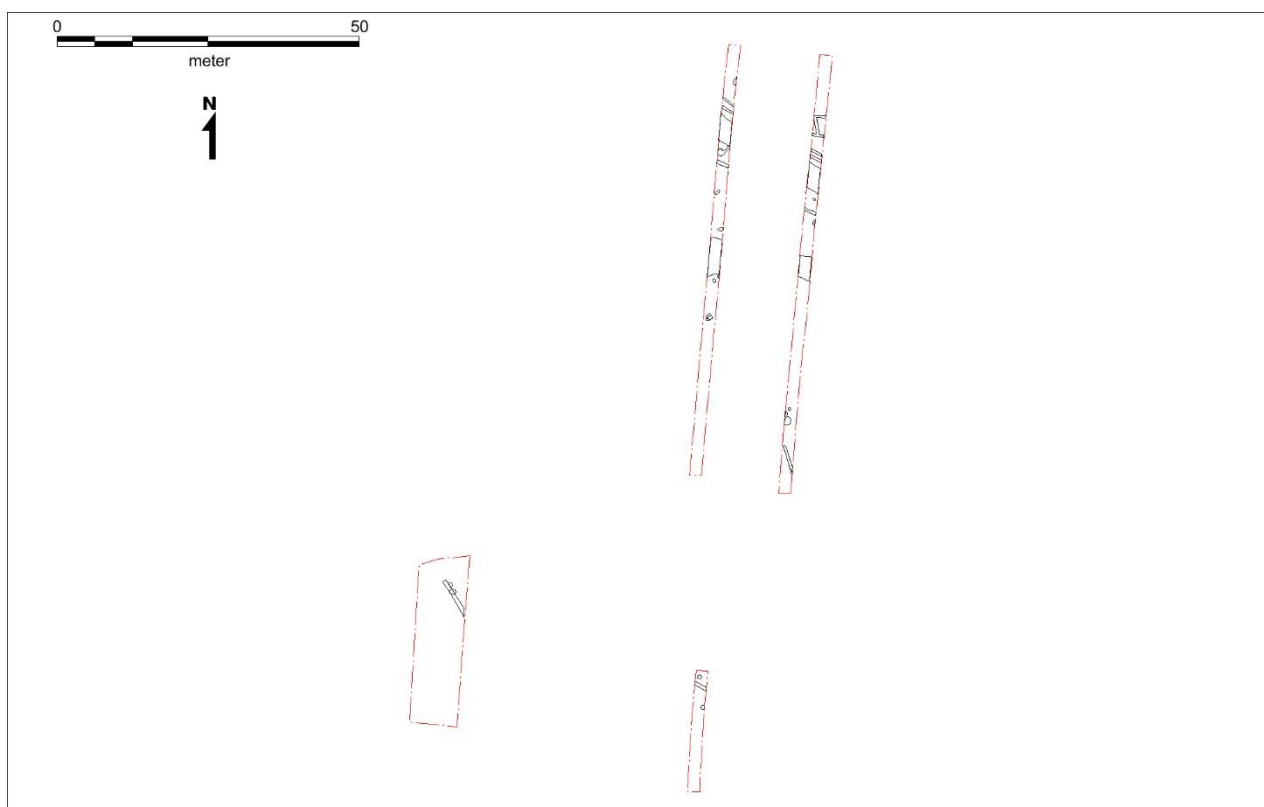
Ved undersøgelsen fremkom i alt 31 anlæg. De er fordelt på et stolpehul, 12 gruber (heraf fem kogegruber), 4 agerrener, 4 naturfænomener og 10 dræn. Således er kun 17 af de registrerede anlæg fortidige.

De fortidige anlæg danner ikke egentlige koncentrationer men ligger spredt indenfor det undersøgte areal.

Der gjordes ingen genstandsfund.

Da der kun fremkom forholdsvis få og spredte fortidige anlæg i søgegrøfterne, blev de berørte områder ikke indstillet til udgravning.

De fundne affalds- og kogegruber viser, at der har været bopladsaktivitet i området, formentlig i bronze- eller jernalder. Eftersom gruberne ligger temmelig spredt, må området vel regnes som værende udkanten af et bopladsområde. De fundne agerrener viser, at den nordlige del af området har været opdyrket i middelalder eller nyere tid.

Oversigtsplan over søgegrøfter og anlæg på MLF01891 Pensylvanien Varneværk.

FREMTIDIGT ARBEJDE PÅ STEDET

Selvom der kun fremkom få fortidige anlæg ved forundersøgelsen, tyder anlæggene på, at der ligger en boplads i umiddelbar nærhed af det undersøgte areal. Den arkivalske kontrol viste også, at der er registreret flere bopladsspor fra både jernalder, vikingetid og middelalder inden for relativt kort afstand af arealet

(070607-58, -64, -65). Desuden befinder anlægsarealet sig blot 400 meter nord for det kulturarvsareal af national betydning, som er oprettet omkring Maribos middelalderlige bykerne (070610-26). Det må således forventes, at der ved fremtidige anlægsarbejder i området kan fremkomme jordfaste fortidsminder.

Museum Lolland-Falster d. 14-02-2017

MUD-UDTRÆK

Anlægsliste

Anlæg	Hovedgruppe	Undergruppe	Datering	Fase	Tegn.	Indgår i	Består af
Kampagne: 13-02-2017							
A1	Grube	Koge-/ildgrube	Oldtid- Oldtid				
A2	Grube	Koge-/ildgrube	Oldtid- Oldtid				
A3	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A4	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A5	Grube	Koge-/ildgrube	Oldtid- Oldtid				
A6	Grube		Udateret- Udateret		T1		
A7	Stolpehul		Udateret- Udateret		T1		
A8	Dyrkningsspor	Agerrene	Middelalder- Nyere tid (1661 -)				
A9	Grube		Udateret- Udateret				

A10	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A11	Naturfænomen	Dyregang	Udateret- Udateret				
A12	Dyrkningsspor	Agerrene	Middelalder- Nyere tid (1661 -)				
A13	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A14	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A15	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A16	Grube		Udateret- Udateret				
A17	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A18	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A19	Dyrkningsspor	Agerrene	Middelalder- Nyere tid (1661 -)				
A20	Naturfænomen	Rodvælter	Udateret- Udateret				
A21	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A22	Naturfænomen	Rodvælter	Udateret- Udateret				
A23	Grube		Udateret- Udateret		T1		
A24	Dyrkningsspor	Agerrene	Middelalder- Nyere tid (1661 -)				

Beretning for MLF01891 Pennsylvaniaen Varmeværk

A25	Grube		Udateret- Udateret		T1		
A26	Grube	Koge-/ildgrube	Oldtid- Oldtid				
A27	Sten	Stenspor, Kultur	Udateret- Udateret				
A28	Grube		Udateret- Udateret				
A29	Grube		Udateret- Udateret				
A30	Vandteknisk anlæg	Dræn	Nyere tid (1661 -)- Nutid				
A31	Grube	Koge-/ildgrube	Oldtid- Oldtid				

Anlægsbeskrivelse

Kampagne: 13-02-2017

A6

Grube, Udateret-Udateret

Snittet S-N.

Lag 1: Lys brungråt sandet ler med undergrundsopblanding.

Lag 2: Undergrund, lysgult sandet ler.

Diameter 70 cm. Dybde 8 cm.

Tegninger: T1

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

A7

Stolpehul, Udateret-Udateret

Snittet S-N.

Lag 1: Lys brungråt sandet ler med undergrundsopblanding.

Lag 2: Undergrund, lysgult sandet ler.

Diameter 50 cm. Dybde 8 cm.

Stolpehul eller naturfænomen.

Tegninger: T1

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

A11

Naturfænomen, Dyregang, Udateret-Udateret

Snittet Ø-V.

Ved afrømningen tolket som stolpehul, men ved snitning viste det sig at være en dyregang.

Tegninger:

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

A22

Naturfænomen, Rodvæltter, Udateret-Udateret

Snittet SV-NØ.

Ved afrømningen tolket som en grube, men ved snitning viste det sig at være en rodvælte.

Tegninger:

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

A23

Grube, Udateret-Udateret

Snittet Ø-V.

Lag 1: Brungråt let sandet ler med undergrundsopblanding.

Lag 2: Undergrund, lysgult let sandet ler.

Diameter 88+ cm. Dybde 15 cm.

Tegninger: T1

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

A25

Grube, Udateret-Udateret

Snittet N-S.

Lag 1: Brungråt let sandet ler med undergrundsopblanding.

Lag 2: Brungråt let sandet ler med trækulsnister.

Lag 3: Undergrund, lysgult let sandet ler.

Diameter 55 cm. Dybde 14 cm.

Tegninger: T1

Foto:

Består af:

Indgår i:

Fund:

Lag:

Tegningsliste

Tegning	Målest ok	Type	Anlæg	Fund	Beskrivelse	Dato	Tegner
Kampagne: 13-02-2017							
T1	1:20	Profiltegning	A6, A7, A23, A25			13-02- 2017	Søren Jensen

Fotoliste

Billed	Motiv	Beskrivelse	Anlæg	Fund	Filmtype	Dato	Fotograf
Kampagne: 13-02-2017							
F/798	Søgegrøft F2, set fra syd				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/799	Søgegrøft F2, set fra syd				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/800	Søgegrøft F3, set fra nord				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/801	Søgegrøft F3, set fra nord				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/802	Kogegrube A26 i fladen, set fra nord		A26		digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/803	Kogegrube A26 i fladen, set fra nord		A26		digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/804	Søgegrøftern e F2 og F3, set fra syd				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen
F/805	Søgegrøftern e F2 og F3, set fra syd				digitalt foto	13-02-2017	Søren Jensen